

GLOBAL IQTISODIY INTEGRATSIYA SHAROITIDA O‘ZBEKISTONNING INNOVATSION YONDASHUVLARI VA RAQOBAT USTUNLIKLARI.

Rahimberdiev Kamoliddin Egamberdiyevich

O‘zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada global iqtisodiy integratsiya jarayonlari sharoitida O‘zbekiston iqtisodiyotining innovatsion rivojlanish yo‘nalishlari va uning raqobat ustunliklari tahlil etiladi. Mamlakatda amalga oshirilayotgan tarkibiy islohotlar, raqamli transformatsiya jarayonlari, investitsiyalarni jalb etish mexanizmlari hamda eksportni diversifikatsiya qilish masalalari yoritiladi. Shu bilan birga, xalqaro iqtisodiy hamkorlikni kengaytirish orqali milliy iqtisodiyotning barqaror o‘shishini ta‘minlash imkoniyatlari ochib beriladi. Tadqiqot natijasida O‘zbekistonning global bozorda o‘z o‘rnini mustahkamlashga xizmat qiluvchi innovatsion yondashuvlar bo‘yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: global integratsiya, innovatsiya, raqobatbardoshlik, raqamli transformatsiya, investitsiyalar, eksport diversifikatsiyasi, iqtisodiy islohotlar, xalqaro hamkorlik, barqaror rivojlanish, milliy iqtisodiyot

Abstract. This article examines the innovative approaches and competitive advantages of Uzbekistan in the context of global economic integration. It analyzes ongoing economic reforms, digital transformation processes, mechanisms for attracting investments, and strategies for export diversification. The study also highlights opportunities for ensuring sustainable economic growth through the expansion of international economic cooperation. Based on the research, recommendations are developed to strengthen Uzbekistan’s position in the global market by enhancing its innovation-driven development.

Keywords: *global economic integration, innovation, competitive advantage, digital transformation, investment, export diversification, economic reforms, international cooperation, sustainable development, national economy*

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasida global iqtisodiy integratsiya, innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan muhim normativ-huquqiy asoslar alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” mamlakat iqtisodiyotini liberallashtirish, eksport hajmini oshirish, investitsiyalarni keng jalb etish hamda innovatsion rivojlanishni jadallashtirish orqali global iqtisodiy tizimga integratsiyalashuvni ta‘minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi iqtisodiyot tarmoqlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish, IT xizmatlari eksportini kengaytirish va zamonaviy infratuzilmani rivojlantirish orqali mamlakatning innovatsion yondashuvlarini kuchaytirib, uning xalqaro maydondagi raqobat ustunliklarini shakllantirishda muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Global iqtisodiy integratsiya sharoitida milliy iqtisodiyotlarning raqobatbardoshligini ta‘minlash, ayniqsa rivojlanayotgan davlatlar uchun strategik ahamiyat kasb etmoqda. So‘nggi yillarda O‘zbekiston iqtisodiyotni liberallashtirish, tashqi savdoni kengaytirish va innovatsion rivojlanishga o‘tish orqali global iqtisodiy tizimga faol integratsiyalashmoqda. Ayniqsa, 2020–2025-yillar oralig‘i mamlakat iqtisodiyotida tub tarkibiy o‘zgarishlar, modernizatsiya va raqamli transformatsiya jarayonlari bilan ajralib turadi. 2020-yilda pandemiya sharoitida iqtisodiy o‘shish deyarli 0% atrofida bo‘lgan bo‘lsa, keyingi yillarda barqaror tiklanish kuzatildi. Xususan, 2021-yilda iqtisodiy o‘shish 7,4% ga yetgan, 2022–2024-yillarda esa o‘rtacha 5–6% atrofida shakllangan. 2025-yilda esa yalpi ichki mahsulot (YaIM) o‘shishi 7,7% ni tashkil etib, so‘nggi yillardagi eng yuqori ko‘rsatkich qayd etildi. Shu bilan birga, mamlakat YaIM hajmi ilk bor 145 mlrd AQSh dollaridan oshdi, bu esa iqtisodiy islohotlarning samaradorligini ko‘rsatadi.

Mazkur davrda investitsiya faolligi ham sezilarli darajada oshdi. 2025-yilda jami investitsiyalar YaIMning 31,9% ini tashkil etgan bo'lsa, xorijiy investitsiyalar hajmi 39,7 mlrd yevroga yetdi . Shu bilan birga, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ulushi 3,3% gacha oshgani kuzatilmoqda . Bu ko'rsatkichlar O'zbekistonning global kapital oqimlariga integratsiyalashuvi kuchayib borayotganini anglatadi. Tashqi savdo va eksport tarkibida ham sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. 2025-yilda eksport hajmi 23–24% ga oshib, 30 mlrd yevrodan ortiqni tashkil etdi . Savdo aylanmasi esa 65,9 mlrd dollarga yetdi . Eksport tarkibida xomashyo ulushi qisqarib, qayta ishlangan mahsulotlar, xususan to'qimachilik va sanoat mahsulotlari ulushi ortib bormoqda . Bu esa iqtisodiyotda innovatsion yondashuvlar va yuqori qo'shilgan qiymatli ishlab chiqarish rivojlanayotganini ko'rsatadi. Shuningdek, iqtisodiyotning ichki tarkibida ham muhim o'zgarishlar kuzatildi. 2025-yilda kichik biznesning YaIMdagi ulushi 52,2% ni tashkil etdi, bu esa xususiy sektorning iqtisodiyotdagi rolini kuchayganidan dalolat beradi . Sanoat ishlab chiqarishi yil yakuniga kelib 6,8% ga oshdi .

1-jadval

O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari dinamikasi (2020–2025-yy)

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024	2025
YaIM o'sishi (%)	0,7	7,4	5,7	6	5,5	7,7
YaIM hajmi (mlrd \$)	59	69	80	90	110	145
Investitsiyalar (% YaIM)	38	36,2	30,5	29	30,8	31,9
Eksport (mlrd \$)	15,1	16,6	19,3	23	26,5	30
	36,3	42,1	50	57	62	65,9

Tashqi savdo (mlrd \$)						
Sanoat o'sishi (%)	0,6	8,7	5,2	6,5	6	6,8

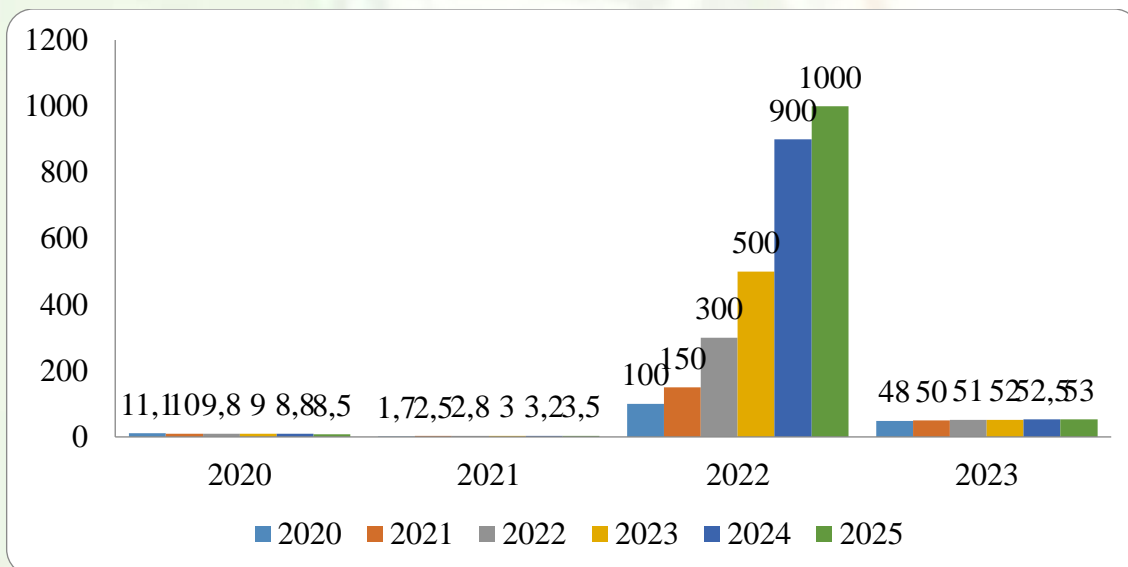
Mazkur jadvalda 2020–2025-yillar davomida O‘zbekiston iqtisodiyotining asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari, jumladan, yalpi ichki mahsulot (YaIM) o‘shishi, YaIM hajmi, investitsiyalar ulushi, eksport hajmi, tashqi savdo aylanmasi hamda sanoat ishlab chiqarishining o‘shish sur‘atlari aks ettirilgan. Jadval ma’lumotlari mamlakat iqtisodiyotida kuzatilgan tarkibiy o‘zgarishlar va barqaror o‘shish tendensiyalarini yillik kesimda tahlil qilish imkonini beradi.

Ushbu davrda iqtisodiyotda pandemiya ta’siridan keyingi tiklanish, investitsion faollikning oshishi va eksport salohiyatining kengayishi yaqqol namoyon bo‘ladi. Xususan, YaIM hajmining izchil oshib borishi, tashqi savdo ko‘rsatkichlarining kengayishi hamda sanoat o‘shish sur‘atlarining barqarorligi O‘zbekistonning global iqtisodiy integratsiya jarayonlarida faol ishtirok etayotganini va uning raqobatbardoshligi ortib borayotganini ko‘rsatadi.

Global iqtisodiy integratsiya sharoitida O‘zbekiston iqtisodiyoti real statistik ma’lumotlar asosida sezilarli transformatsiyani boshdan kechirmoqda. Xususan, World Bank ma’lumotlariga ko‘ra, mamlakatda 2021–2024-yillar davomida iqtisodiy o‘shish o‘rtacha 5,5–6,5% diapazonda shakllangan. Bu ko‘rsatkich Markaziy Osiyo mintaqasida eng barqaror o‘shish sur‘atlaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, International Monetary Fund hisobotlarida qayd etilishicha, inflyatsiya darajasi 2020-yildagi 11–12% dan 2024-yilda 8–9% atrofida barqarorlashgan. Investitsiya muhiti ham ijobiy dinamikani namoyon etmoqda. UNCTAD ma’lumotlariga ko‘ra, 2022–2024-yillarda O‘zbekistonga jalb qilingan to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hajmi yiliga o‘rtacha 2,5–3,0 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan. Ayniqsa, energetika, kimyo sanoati va to‘qimachilik tarmoqlariga investitsiyalar oqimi ortib borayotgani kuzatilmoqda. Bu esa iqtisodiyotning diversifikatsiyalashuviga va yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishga xizmat qilmoqda.

Tashqi savdo ko'rsatkichlari ham sezilarli darajada kengaygan. State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda tashqi savdo aylanmasi 57 mlrd AQSh dollariga yetgan bo'lsa, eksport hajmi 23 mlrd dollardan oshgan. Eksport tarkibida sanoat mahsulotlari ulushi 30% dan yuqoriga ko'tarilgan, bu esa xomashyo eksportiga qaramlikning asta-sekin kamayib borayotganini anglatadi. Shu bilan birga, oltin eksporti ulushi hali ham sezilarli darajada yuqori bo'lib qolmoqda. Raqamli iqtisodiyot va innovatsion rivojlanish yo'nalishida ham muhim natijalar qayd etilmoqda. Ministry of Digital Technologies of Uzbekistan ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilga kelib IT xizmatlari eksporti 1 mlrd AQSh dollariga yaqinlashgan. IT Park rezidentlari soni 1 500 tadan oshib, minglab yangi ish o'rinlari yaratilgan. Bu esa xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi ulushi ortib borayotganini ko'rsatadi. Shuningdek, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning roli ortib bormoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilda kichik biznesning YaIMdagi ulushi 50% dan yuqori darajada shakllangan. Bandlikning asosiy qismi aynan shu sektor hissasiga to'g'ri kelmoqda. Bu esa iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal etishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Rasm 1. O'zbekiston iqtisodiyotining tanlangan innovatsion va makroiqtisodiy ko'rsatkichlari dinamikasi (2020–2025-yy)

Mazkur diagrammada 2020–2025-yillar davomida O‘zbekiston iqtisodiyotida muhim ahamiyatga ega bo‘lgan inflyatsiya darajasi, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (FDI), IT xizmatlari eksporti hamda kichik biznes ulushi kabi ko‘rsatkichlarning o‘zgarish dinamikasi aks ettirilgan. Ushbu ma’lumotlar iqtisodiyotning makrobarqarorlik darajasi bilan bir qatorda innovatsion rivojlanish tendensiyalarini ham kompleks baholash imkonini beradi.

Diagrammadan ko‘rinib turibdiki, inflyatsiya darajasi yillar davomida bosqichma-bosqich pasayib borayotgan bo‘lsa, xorijiy investitsiyalar va IT xizmatlari eksporti izchil o‘shish sur‘atlarini namoyon etmoqda. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot segmentining jadal rivojlanishi va kichik biznes ulushining ortib borishi mamlakatda iqtisodiy diversifikatsiya va innovatsion yondashuvlar kuchayib borayotganini ko‘rsatadi. Bu esa O‘zbekistonning global iqtisodiy integratsiyadagi pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Global iqtisodiy integratsiya sharoitida innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlikni oshirish masalasida turli mamlakatlar o‘ziga xos rivojlanish modellarini shakllantirgan. Xususan, South Korea, Singapore va Estonia kabi davlatlar qisqa muddat ichida innovatsion iqtisodiyotga o‘tish orqali global bozorda mustahkam o‘rin egallagan. Ushbu mamlakatlar tajribasida davlat tomonidan ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va biznes muhitni liberallashtirish asosiy omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Masalan, South Korea tajribasida ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlari (R&D) xarajatlari YaIMning 4–4,5% ini tashkil etadi, bu esa dunyodagi eng yuqori ko‘rsatkichlardan biridir. Natijada, mamlakat yuqori texnologiyali mahsulotlar eksporti bo‘yicha yetakchi o‘rinlarni egallagan. Singapore esa investitsion muhitni keskin yaxshilash, soliq tizimini soddalashtirish va logistika infratuzilmasini rivojlantirish orqali xalqaro biznes markaziga aylangan. Estonia tajribasi esa to‘liq raqamlashtirilgan davlat boshqaruvi tizimi bilan ajralib turadi, bunda davlat xizmatlarining 95% dan ortig‘i onlayn shaklda taqdim etiladi.

O‘zbekiston tajribasi esa mazkur davlatlardan farqli ravishda bosqichma-bosqich transformatsiya modeli asosida rivojlanmoqda. So‘nggi yillarda

mamlakatda innovatsion iqtisodiyotga o'tish yo'lida sezilarli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, ilmiy-tadqiqot xarajatlari YaIMga nisbatan hali 0,3–0,5% atrofida bo'lsa-da, bu yo'nalishda davlat dasturlari kengaytirilmoqda. Raqamli iqtisodiyot sohasida IT Park faoliyati yo'lga qo'yilib, eksport hajmi keskin oshdi. Biroq, rivojlangan davlatlar bilan solishtirganda texnologik chuqurlik va innovatsion mahsulotlar ulushi hali yetarli darajada emas.

Shuningdek, investitsion muhitni yaxshilash borasida ham muhim natijalar qayd etilmoqda. O'zbekistonda oxirgi yillarda investorlar uchun soliq imtiyozlari, erkin iqtisodiy zonalar va valyuta bozorining liberallasuvi joriy etildi. Bu jihatlar Singapore tajribasiga ma'lum darajada yaqinlashishni ko'rsatadi. Shu bilan birga, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va institutsional islohotlarni chuqurlashtirish zarurati saqlanib qolmoqda. Umuman olganda, xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, innovatsion rivojlanishning muvaffaqiyati davlat siyosati, inson kapitali va texnologik infratuzilmaning uyg'unligiga bog'liq. O'zbekiston ushbu yo'nalishda muhim qadamlar tashlayotgan bo'lsa-da, ilg'or davlatlar tajribasidan samarali foydalanish orqali raqobatbardoshlikni yanada oshirish imkoniyatiga ega.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, global iqtisodiy integratsiya sharoitida O'zbekiston iqtisodiyoti so'nggi yillarda sezilarli darajada transformatsiyalanib, barqaror o'sish va modernizatsiya bosqichiga o'tmoqda. 2020–2025-yillar davomida makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, investitsiyalar hajmini oshirish, eksportni diversifikatsiya qilish hamda raqamli iqtisodiyot elementlarini joriy etish borasida muhim natijalarga erishildi. Bu jarayonlar mamlakatning global iqtisodiy tizimga integratsiyalashuvini jadallashtirib, uning xalqaro raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, xalqaro tajriba bilan taqqoslash O'zbekistonda innovatsion rivojlanish salohiyati mavjud bo'lsa-da, ilmiy-tadqiqot faoliyatini kengaytirish, texnologik ishlab chiqarishni chuqurlashtirish va inson kapitalini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Kelgusida ilg'or davlatlar tajribasidan samarali foydalanish, institutsional islohotlarni davom ettirish hamda innovatsion muhitni yanada

kuchaytirish orqali O'zbekistonning global iqtisodiy integratsiyadagi o'rni yanada mustahkamlanadi.

Takliflar. O'zbekistonning global iqtisodiy integratsiya sharoitida barqaror rivojlanishini ta'minlash, innovatsion salohiyatini oshirish va xalqaro raqobatbardoshligini kuchaytirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar ijobiy natijalar bermoqda, biroq mavjud imkoniyatlardan yanada samarali foydalanish uchun tizimli yondashuv va kompleks chora-tadbirlar zarur. Shu nuqtai nazardan, iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishini jadallashtirish, investitsion jozibadorlikni oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish hamda inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan aniq va amaliy takliflarni ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Quyida ushbu yo'nalishlar bo'yicha asosiy takliflar keltiriladi.

1. Innovatsion faoliyatni kuchaytirish: Ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik (R&D) xarajatlarini bosqichma-bosqich oshirish hamda universitet–ilmiy markaz–biznes hamkorligini rivojlantirish zarur. Bu yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytiradi.

2. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish: IT infratuzilmasini kengaytirish, startap ekotizimini qo'llab-quvvatlash va IT xizmatlari eksportini rag'batlantirish orqali raqamli sektorning iqtisodiyotdagi ulushini oshirish lozim.

3. Investitsion muhitni yanada yaxshilash: Xorijiy investorlar uchun huquqiy kafolatlarni kuchaytirish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish orqali investitsiyalar oqimini ko'paytirish maqsadga muvofiq.

4. Eksportni diversifikatsiya qilish: Xomashyo eksportidan tayyor va yarim tayyor mahsulotlar eksportiga o'tishni jadallashtirish, yangi bozorlarni o'zlashtirish va milliy brendlarni rivojlantirish zarur.

5. Inson kapitalini rivojlantirish: Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, texnik va IT yo'nalishlarda malakali kadrlar tayyorlash hamda xalqaro ta'lim standartlarini joriy etish orqali mehnat unumdorligini oshirish muhim.

6. Sanoatni modernizatsiya qilish: Energiya samarador texnologiyalarni joriy etish, sanoat korxonalarini raqamlashtirish va innovatsion ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali sanoatning raqobatbardoshligini kuchaytirish lozim.

7. Hududiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash: Hududlarda infratuzilmani rivojlantirish, kichik biznes va tadbirkorlikni rag'batlantirish orqali iqtisodiy faollikni muvozanatlashtirish zarur.

8. Institutsional islohotlarni chuqurlashtirish: Davlat boshqaruvini optimallashtirish, korrupsiyani kamaytirish va shaffoflikni oshirish orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash muhim hisoblanadi.

Ushbu takliflarni amalga oshirish O'zbekistonning global iqtisodiy integratsiya jarayonlarida faol ishtirokini ta'minlab, uning innovatsion rivojlanish modeliga o'tishini tezlashtiradi hamda xalqaro raqobatbardoshligini yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. Raqamli O'zbekiston – 2030 strategiyasini tasdiqlash to'g'risida.
3. World Bank. Uzbekistan Economic Update. – Washington: World Bank, 2021–2024.
4. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database. – Washington: IMF, 2022–2024.
5. UNCTAD. World Investment Report. – Geneva: UNCTAD, 2022–2024.
6. G'aniyev Said. Milliy iqtisodiyot va innovatsion rivojlanish. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
7. Kholmurodov Bakhodir. Iqtisodiy islohotlar va modernizatsiya jarayonlari. – Toshkent: Fan, 2020.
8. Glazyev Sergey. Mirovaya ekonomika i globalnye transformatsii. – Moskva: Ekonomika, 2021.

9. Rodrik Dani. Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy. – Princeton: Princeton University Press, 2021.
10. Brynjolfsson Erik. The Turing Trap: The Promise & Peril of Human-Like Artificial Intelligence. – New York: W.W. Norton & Company, 2022.